

e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227

IJTIMOIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in
Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 10

2026

Founded in 2024

publishscience.uz

publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

INTERNET KONTENTINI TANQIDIY QABUL QILISH MADANIYATI VA YOSHLARNING INTELLEKTUAL MUSTAQILLIGI

Quchqorov Javlon Suyundik o'g'li

Kattaqo'rg'on davlat pedagogika instituti, kafedra mudiri, dotsent, PhD.

e-mail: javlonbek@mail.ru ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-6838-7039>

Annotatsiya.

Maqolada internet kontentini tanqidiy qabul qilish madaniyati va yoshlarning intellektual mustaqilligi o'rtasidagi aloqadorlik ijtimoiy-falsafiy jihatdan tahlil qilinadi. Nazariy manbalar va tahliliy vaziyatlar asosida axborot manbasini baholash, fakt va talqinni farqlash, dalillarni qiyoslash hamda shaxsiy hukmni shakllantirish masalalari yoritiladi. Intellektual mustaqillik o'z pozitsiyasini asoslash, bilim chegaralarini anglash va yangi dalillar asosida xulosani qayta ko'rib chiqish qobiliyati bilan bog'liq holda talqin etiladi. Tanqidiy qabul qilish madaniyatining bilishga oid, refleksiv va mas'uliyatga oid jihatlari ajratiladi. Yoshlarning raqamli muhitdagi ongli ishtirokini qo'llab-quvvatlashda manbalarni tekshirish, asosli munozara yuritish va axborot tarqatishdagi mas'uliyatning ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: internet kontenti, tanqidiy qabul qilish madaniyati, yoshlar, intellektual mustaqillik, tanqidiy fikrlash, mediasavodxonlik, axborot ishonchliligi, dalillarni baholash, refleksiya, axborot mas'uliyati.

КУЛЬТУРА КРИТИЧЕСКОГО ВОСПРИЯТИЯ ИНТЕРНЕТ-КОНТЕНТА И ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОСТЬ МОЛОДЁЖИ

Кучкоров Жавлон Суюндик угли

Каттакурганский государственный педагогический институт, заведующий кафедрой, доцент, PhD.

Аннотация.

В статье с социально-философской точки зрения анализируется взаимосвязь культуры критического восприятия интернет-контента и интеллектуальной самостоятельности молодёжи. На основе теоретических источников и аналитических ситуаций рассматриваются вопросы оценки источников информации, разграничения фактов и интерпретаций, сопоставления доказательств и формирования собственных суждений. Интеллектуальная самостоятельность трактуется как способность обосновывать собственную позицию, осознавать границы своих знаний и пересматривать выводы на основе новых доказательств. Выделяются познавательные, рефлексивные и связанные с ответственностью аспекты культуры критического восприятия информации. Раскрывается значение проверки источников, ведения аргументированной дискуссии и ответственного распространения информации для поддержки осознанного участия молодёжи в цифровой среде.

Ключевые слова: интернет-контент, культура критического восприятия, молодёжь, интеллектуальная самостоятельность, критическое мышление, медиаграмотность, достоверность информации, оценка доказательств, рефлексия, информационная ответственность.

THE CULTURE OF CRITICAL PERCEPTION OF INTERNET CONTENT AND THE INTELLECTUAL INDEPENDENCE OF YOUTH

Quchqorov Javlon Suyundik o'g'li

Kattakurgan State Pedagogical Institute, Head of Department, Associate Professor, PhD.

Abstract.

The article provides a socio-philosophical analysis of the relationship between the culture of critical perception of internet content and the intellectual independence of young people. Drawing on theoretical sources and analytical scenarios, it examines the evaluation of information sources, the distinction between facts and interpretations, the comparison of evidence, and the formation of independent judgments. Intellectual independence is interpreted as the ability to justify one's own position, recognize the limits of one's knowledge, and reconsider conclusions in light of new evidence. The cognitive, reflective, and responsibility-related dimensions of the culture of critical information perception are distinguished. The article highlights the importance of source verification, reasoned discussion, and responsible information sharing in supporting young people's conscious participation in the digital environment.

Keywords: internet content, culture of critical perception, youth, intellectual independence, critical thinking, media literacy, information reliability, evidence evaluation, reflection, information responsibility.

Kirish. Raqamli axborot muhitida yoshlarning bilim olishi, ijtimoiy hodisalarga munosabat bildirishi va shaxsiy qarorlar qabul qilishi internet kontentini qanday tanlashi hamda talqin etishi bilan bog'liq. Internetdagi ilmiy-ma'rifiy materiallar, yangiliklar, bloglar, reklama va ko'ngilochar mahsulotlar turli maqsadlarda yaratiladi. Ularning dalillanganlik darajasi, manbalari va voqelikni ifodalash usullari ham bir xil emas. Shu sababli axborotga kirish imkoniyati bilan undan asosli xulosa chiqarish qobiliyati o'rtasidagi munosabatni o'rganish muhimdir. Mazkur masala yoshlarning internet kontentini tanqidiy qabul qilish madaniyati va intellektual mustaqilligini o'zaro bog'liq holda ijtimoiy-falsafiy tahlil qilish zaruratini yuzaga keltiradi. Internet kontentini tanqidiy qabul qilish madaniyati axborotning manbasi, mazmuni, dalillari, yaratilish maqsadi va taqdim etilish sharoitini ongli baholashni anglatadi. Ushbu madaniyat xabarga shubha bilan qarashning o'zi bilan chegaralanmaydi. U ishonch bildirish yoki e'tiroz qilish uchun yetarli asos izlash, fakt bilan talqinni farqlash, turli manbalarni qiyoslash va dastlabki xulosani yangi dalillar asosida qayta ko'rib chiqishga tayyorlikni ham qamrab oladi. Bunda "tanqidiylik" har qanday fikrni rad etish emas, balki uning asoslanganlik darajasini aniqlashga yo'naltirilgan faoliyat sifatida tushuniladi. Intellektual mustaqillik esa shaxsning muammoni anglash, savol qo'yish, dalillarni baholash va o'z hukmini shakllantirishda ongli pozitsiyaga ega bo'lishini ifodalaydi. Mustaqil fikrlovchi inson boshqalarning bilim va tajribasidan foydalanadi, biroq ularga munosabatini tushunarli asoslar orqali belgilaydi. Shu jihatdan, intellektual mustaqillik mutaxassislar fikrini inkor etish yoki shaxsiy qarashni mutlaq haqiqat deb bilish bilan tenglashtirilmaydi. Uning muhim belgisi o'z bilimining chegaralarini anglash, asosli e'tirozni qabul qilish va xato xulosani tuzatish qobiliyatidir. Internet kontentini tanqidiy qabul qilish madaniyati ana shu qobiliyatlarning axborot bilan ishlash jarayonida namoyon bo'lishiga xizmat qiladi.

Mavzuning falsafiy muammosi axborotning tashqi ta'siri bilan shaxsning bilishdagi faolligi o'rtasidagi munosabatda ochiladi. Masalan, biror xabarning ko'p ulashilgani, mashhur shaxs tomonidan aytilgani yoki ta'sirchan tasvir bilan berilgani uning ishonchliligiga oid tasavvurni yuzaga keltirishi mumkin. Biroq ommaboplik, muallifning obro'si va hissiy ta'sir xabardagi da'voning dalillanganligini alohida tekshirish ehtiyojini bartaraf etmaydi. Yoshlarning intellektual mustaqilligi aynan shunday vaziyatlarda — tayyor bahoni qabul qilish yoki hukm chiqarishdan oldin asoslarni o'rganish o'rtasidagi tanlovda namoyon bo'ladi. Shuningdek, internetda axborotni shaxsiy qarashlarga muvofiq tanlash masalasi ham e'tiborga loyiq. Foydalanuvchi o'z fikrini tasdiqlovchi materiallarni afzal ko'rib, unga zid dalillarni e'tibordan chetda qoldirishi mumkin. Bunday holatda mavjud axborotning ko'pligi qarashlar xilma-xilligini anglashni kafolatlamaydi. Intellektual mustaqillikni rivojlantirish uchun shaxs o'ziga ma'qul bo'lgan fikrning ham asoslarini tekshirishi, muqobil izohlarni ko'rib chiqishi va dalilga qo'yiladigan talablarni izchil qo'llashi zarur. Demak, tanqidiy qabul qilish madaniyati tashqi axborotni baholash bilan birga, insonning o'z fikrlash jarayoniga refleksiv munosabatini ham talab etadi. Mazkur madaniyatning ijtimoiy mazmuni axborotni boshqalarga yetkazish jarayonida ham ochiladi. Yosh foydalanuvchi tekshirilmagan xabarni ulashganda, uning ta'siri shaxsiy tasavvur doirasidan chiqib, boshqa insonlarning qarorlariga ham daxldor bo'lishi mumkin. Shu bois axborotni qabul qilish, unga munosabat bildirish va tarqatish o'zaro bog'liq mas'uliyatli harakatlar sifatida qaralishi lozim. Manbani ko'rsatish, noaniqlikni yashirmaslik, fikr bilan faktni ajratish va xato ma'lumotni tuzatish tanqidiy axborot madaniyatining amaliy ifodalaridir. Bunda intellektual mustaqillik shaxsiy erkinlik bilan ijtimoiy mas'uliyatning birligida namoyon bo'ladi.

Ushbu maqolaning maqsadi internet kontentini tanqidiy qabul qilish madaniyati bilan yoshlarning intellektual mustaqilligi o'rtasidagi aloqadorlikni ijtimoiy-falsafiy jihatdan tahlil qilishdan iborat. Tahlilda axborotga ishonch bildirish asoslari, dalil va talqin munosabati, shaxsiy hukmni shakllantirish hamda uni qayta ko'rib chiqish masalalariga e'tibor qaratiladi. Asosiy tadqiqot masalasi yoshlarning raqamli axborot muhitida ongli tanlov qilishi, o'z pozitsiyasini asoslay olishi va axborotdan foydalanishda mas'uliyatni amalga oshirishiga xizmat qiluvchi shartlarni aniqlashtirishdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Internet kontentini tanqidiy qabul qilish madaniyati va yoshlarning intellektual mustaqilligi masalasi tanqidiy fikrlash falsafasi, media ta'lim hamda ijtimoiy epistemologiya doirasida o'rganilishi mumkin. Ushbu yo'nalishlarni bog'lovchi asosiy muammo axborotga ishonishning asoslari, shaxsiy hukmning shakllanishi va boshqalarning bilimidan ongli foydalanish bilan bog'liq. Mavzuni yoritishda quyidagi monografiyalar va avtoreferatlar nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Harvey Siegelning "Educating Reason: Rationality, Critical Thinking, and Education" monografiyasida ratsionallik va tanqidiy fikrlash ta'limning asosiy ideallari sifatida himoya qilinadi. Muallif tanqidiy fikrlashga oid yondashuvlarni falsafiy baholaydi hamda uning ta'limiy ahamiyatini asoslashga e'tibor qaratadi [1]. Ushbu qarash maqola mavzusini internetdan foydalanishning texnik ko'nikmalari bilan cheklamaslikka imkon beradi. Kontentni tanqidiy qabul qilishda foydalanuvchining axborotni topishi bilan birga, nima sababdan muayyan xulosani qabul qilayotganini tushuntira olishi ham muhimdir. Maqolamizda intellektual mustaqillikni o'z hukmini asoslash qobiliyati bilan bog'lash Siegel ilgari surgan ta'limiy idealning raqamli muhitga tatbiqi sifatida qaraladi. Uning asari bevosita zamonaviy ijtimoiy tarmoq kontentiga bag'ishlanmaganini hisobga olish zarur.

David Buckinghamning "Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture" monografiyasi muammoni media savodxonlik nuqtayi nazaridan yoritadi. Asarda media ta'limning maqsad va usullari, tanqidiy yondashuvni rivojlantirish, ijodiy faoliyat va raqamli savodxonlik masalalari o'zaro bog'liq holda ko'rib chiqilgan [2]. Bu yondashuv internet kontentini qabul qilish madaniyatini faqat xatoni topish yoki yolg'on axborotni ajratish bilan chegaralash yetarli emasligini anglashga yordam beradi. Tadqiqotimiz nuqtayi nazaridan, kontentning qanday yaratilgani, qaysi ifoda

vositalaridan foydalanilgani va auditoriya uni qanday tushunishi ham tahlil qilinishi lozim. Masalan, bir voqeaning turli sarlavha va tasvirlar bilan berilishi mazmunning taqdim etilishiga oid savollarni yuzaga keltiradi. Ushbu misol monografiyaning umumiy media ta'lim yo'nalishini maqola muammosiga bog'lovchi tahliliy tatbiqidir.

Siegel va Buckingham yondashuvlari o'zaro to'ldiruvchi ahamiyatga ega. Birinchisi tanqidiy fikrlashning ta'limiy-falsafiy asosini aniqlashtirsa, ikkinchisi ushbu faoliyatni media mazmuni va uni o'rganish jarayoni bilan bog'laydi. Ularni birgalikda qo'llash internet kontentini baholashda fikrning asoslanganligi bilan uning taqdim etilish shaklini ajratib o'rganishga imkon beradi. Maqolada bu ikki jihat intellektual mustaqillikning o'zaro bog'liq shartlari sifatida talqin etiladi.

Naomi Oreskesning "Why Trust Science?" ilmiy asari axborotga ishonch va mustaqil hukm o'rtasidagi munosabatni aniqlashtirish uchun muhimdir. Muallif ilmiy bilimning ishonchligini uning jamoaviy tekshiruvdan o'tishi bilan bog'laydi. Asarda ilmiy da'volarni tanqidiy baholash jarayoni va mutaxassislar kelishuvining ahamiyati yoritiladi; shu bilan birga, ilmiy faoliyat xatolardan xoli emasligi ham e'tirof etiladi [3]. Mazkur yondashuv internet kontentiga nisbatan cheksiz shubha bilan qarashni tanqidiy fikrlashga tenglashtirmaslikka yordam beradi. Maqolamiz doirasida intellektual mustaqillik har bir masalani shaxsan qayta isbotlashni talab qilmaydi. U qaysi manbaga, qanday tekshiruv jarayoniga va nima sababdan ishonch bildirilayotganini anglashni ham qamrab oladi. Demak, mutaxassislar bilimidan asosli foydalanish bilan mustaqil fikrlash o'rtasida zaruriy ziddiyat mavjud emas.

O'zbekiston sharoitidagi virtual ijtimoiylashuvni tushuntirishda D. G. Tashmuxeimedovanning "Virtual tarmoqlar O'zbekiston yoshlarining ijtimoiy rolining shakllanish omili sifatida" nomli doktorlik dissertatsiyasi avtoreferati ahamiyatlidir. Tadqiqotda yoshlarning virtual tarmoqlar bilan munosabati, qadriyatlar va ijtimoiy faoliyatidagi o'zgarishlar o'rganilgan. Avtoreferatning xulosa qismida tanqidiy fikrlash, axborotni tahlil qilish va faktlarni manipulyativ axborotdan ajratish yoshlarning ijobiy ijtimoiylashuvi bilan bog'liq holda ko'rib chiqiladi [4]. Ushbu qarash kontentni baholash ko'nikmalarini yoshlarning real ijtimoiy munosabatlari bilan birga o'rganishga asos bo'ladi. Biroq avtoreferatni intellektual mustaqillikning maxsus nazariyasi sifatida taqdim etish to'g'ri emas; uning mavzu uchun ahamiyati virtual ijtimoiylashuvning mahalliy sharoitlarini yoritishidir.

Tashmuxeimedova oiladagi axborot savodxonligini avlodlar o'rtasidagi o'zaro tushunish va qo'llab-quvvatlash muhiti bilan ham bog'laydi [4]. Bu jihat maqolada tanqidiy qabul qilish madaniyatini faqat individual qobiliyat sifatida baholashdan saqlaydi. Yoshning savol berishiga munosabat, dalillarni birgalikda muhokama qilish imkoniyati va xatoni tuzatishga ochiqlik uning axborot bilan ishlash sharoitlarini tahlil qilishda hisobga olinishi mumkin. Mazkur fikrlar avtoreferatdagi oilaviy axborot savodxonligi masalasining tadqiqotimizga tatbiqidir.

Adabiyotlarning qiyosiy tahlili internet kontentini tanqidiy qabul qilish madaniyatini o'zaro bog'liq uch yo'nalishda o'rganishga asos beradi: da'vo va dalillarni baholash, media mazmunining yaratilish hamda taqdim etilish sharoitlarini anglash, ishonchli bilim manbalaridan ongli foydalanish. Intellektual mustaqillik esa ushbu faoliyatda shaxsning o'z xulosasini asoslay olishi va yangi dalillar mavjud bo'lganda uni qayta ko'rib chiqishga tayyorligi orqali talqin etiladi. Bu umumlashtirish maqolaning mualliflik pozitsiyasi bo'lib, uning yoshlar tajribasidagi namoyon bo'lishini alohida empirik tadqiqot orqali tekshirish lozim.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Internet kontentini tanqidiy qabul qilish madaniyati yoshlarning axborotni tanlashi, unga ishonch bildirish asoslarini aniqlashi va o'z xulosalarini shakllantirishi orqali namoyon bo'ladi. Mazkur jarayonda intellektual mustaqillik axborot manbalaridan foydalanish, ularni qiyoslash va bildirilgan da'volarni dalillar asosida baholash bilan bog'liqdir. Quyida mavzu tahliliy vaziyatlar orqali muhokama qilinadi. Ushbu misollar nazariy mulohazalarni ochib berishga xizmat qiladi va empirik kuzatuv natijalarini ifodalamaydi.

Internetdagi axborotga munosabat bildirishda ommaboplik bilan ishonchlikni farqlash muhim masaladir. Masalan, talaba "Bir oyda chet tilini mukammal o'rganish mumkin" degan sarlavhali videoni ko'radi. Videoning ko'p ko'rilgani, muallifning ishonch bilan gapirishi va ijobiy izohlar undagi da'voni tekshirish uchun yetarli asos bo'la olmaydi. Tanqidiy qabul qilish mazkur vaziyatda "Mukammal o'rganish deganda nima nazarda tutilgan?", "Qaysi boshlang'ich daraja hisobga olingan?" va "Natija qanday baholangan?" kabi savollarni qo'yishdan boshlanadi. Shunday savollar orqali umumiy va da'viy aniq tekshirilishi mumkin bo'lgan da'voga aylantiriladi. Intellektual mustaqillik esa foydalanuvchining taassurotdan asoslangan bahoga o'tishida namoyon bo'ladi.

Manbalar soni bilan ularning mustaqilligini farqlash ham muhimdir. Masalan, yosh foydalanuvchi bir xabarni beshta Telegram kanalida uchratib, uni tasdiqlangan ma'lumot deb qabul qilishi mumkin. Agar ushbu kanallarning barchasi bir xil noma'lum manbadan nusxa olgan bo'lsa, beshta takroriy xabar beshta mustaqil dalilni anglatmaydi. Bunday vaziyatda axborotning dastlabki manbasini topish, uning sanasi va kontekstini aniqlash hamda boshqa mustaqil manbalarda qanday yoritilganini tekshirish zarur. Demak, tanqidiy qabul qilish madaniyati axborotning tarqalish ko'lamini uning tasdiqlanganlik darajasidan ajratishni talab etadi.

Kontentni baholashda fakt, talqin va taxmin o'rtasidagi chegarani anglash alohida ahamiyatga ega. Masalan, universitetda yangi tartib joriy etilgani haqidagi xabarga "Bu talabalarga ishonchsizlikning belgisi" degan izoh qo'shilgan bo'lishi mumkin. Tartibning joriy etilgani tekshiriladigan fakt bo'lsa, uning sababiga berilgan baho muallifning talqinidir. Agar izohni tasdiqlovchi dalil keltirilmagan bo'lsa, uni voqeaning yagona izohi sifatida qabul qilish asosli bo'lmaydi. Ushbu misol kontentdagi voqea haqidagi ma'lumot bilan unga bildirilgan munosabatni alohida ko'rib chiqish zarurligini ko'rsatadi. Shaxsiy hukm aynan shu farqni anglash va muqobil izohlarni baholash orqali shakllanadi.

Tasvir va videolarning ta'sirchanligi ham tanqidiy tahlilni talab qiladi. Masalan, qisqa videoda ma'ruzachining "Bu usul samarasiz" degan gapi beriladi. To'liq chiqishda esa u "Bu usul muayyan sharoitda samarasiz, boshqa vaziyatda foydali bo'lishi mumkin" degan fikrni bildirgan bo'lishi ehtimol. Birinchi lavha asosida chiqarilgan xulosa muallif pozitsiyasini to'liq ifodalamasligi mumkin. Shu sababli videoning davomiyligi, kesilgan qismlari, e'lon qilingan sanasi va dastlabki kontekstini

aniqlash muhimdir. Bu holatda tanqidiylik tasvirga umumiy ishonchsizlik bildirish orqali emas, balki uning nimani ko'rsatayotgani va qanday chegaralarga ega ekanini aniqlash orqali amalga oshadi.

Intellektual mustaqillikning yana bir jihati shaxsning o'z qarashlariga talabchan munosabatidir. Masalan, talaba masofaviy ta'limni samarasiz deb hisoblaydi va internetdan faqat shu fikrni tasdiqlovchi materiallarni izlaydi. Natijada u o'z pozitsiyasini ko'plab misollar bilan himoya qilishi mumkin, biroq ta'lim shakli, fan xususiyati, tashkil etish sifati va baholash mezonlarini qiyoslamagan bo'ladi. Tanqidiy qabul qilish madaniyati ushbu vaziyatda qarama-qarshi dalillarni ham bir xil talablar asosida o'rganishni nazarda tutadi. Shaxsning dastlabki fikri saqlanib qolishi ham, o'zgarishi ham mumkin; asosiy mezon xulosaning qanday tekshiruvdan o'tganligidir.

Boshqalarning bilimidan foydalanish masalasi ham mustaqil fikrlash bilan bog'liq. Yosh foydalanuvchi o'ziga notanish ilmiy mavzuda turli qarama-qarshi fikrlarga duch kelganda, barcha da'volarni shaxsan tajribada tekshirish imkoniga ega bo'lmasligi mumkin. Bunda manbaning tegishli sohadagi mutaxassisligi, fikrning qanday tadqiqotlarga tayanishi va mutaxassislar o'rtasida qanday baholanayotgani o'rganiladi. Mashhur shaxsning har qanday mavzudagi fikri bilan muayyan soha bo'yicha asoslangan ekspert xulosasi o'rtasida farq mavjud. Shu jihatdan, intellektual mustaqillik bilimning ijtimoiy manbalaridan ongli foydalanishni ham qamrab oladi.

Axborotning kelib chiqishi yoki muallifiga munosabat uning mazmunini tekshirish o'rnini egallamasligi kerak. Masalan, foydalanuvchi o'zi yoqtirgan blogning xabarini dalilsiz qabul qilib, unga yoqmaydigan muallifning asoslangan ma'lumotini rad etishi mumkin. Bunday vaziyatda baholash mezoni axborotning sifatidan shaxsiy munosabatga ko'chadi. Tanqidiy qabul qilish esa o'ziga ma'qul va noma'qul fikrlarga izchil talab qo'yishni nazarda tutadi. Bu talab o'z qarashlarini mutlaq himoya qilishdan ko'ra, ularning asoslarini tekshirishga tayyorlikni ifodalaydi.

Kontentni tanqidiy qabul qilish madaniyatining ijtimoiy mazmuni axborotni tarqatish jarayonida yanada yaqqol ochiladi. Masalan, talaba grant yoki tanlov haqidagi xabarni guruhga yubormoqchi bo'ladi. Undagi tashkilot nomi, ariza muddati va rasmiy e'lonni tekshirish boshqalarning vaqtini ham hurmat qilishni anglatadi. Agar xabarning ishonchliligini aniqlashning imkoni bo'lmasa, uning tekshirilmaganini ochiq bildirish yoki ulashishni kechiktirish mumkin. Noto'g'ri ma'lumot tarqatilganligi aniqlanganda esa tuzatish berish axborot mas'uliyatining amaliy ko'rinishidir. Demak, shaxsiy hukmning sifati boshqalarga yetkazilayotgan axborot uchun javobgarlik bilan bog'liq. Mazkur vaziyatlar axborotni baholash jarayonini muayyan da'voni aniqlashdan boshlash zarurligini ko'rsatadi. Keyingi tahlilda manbaning kimligi, dalillarning sifati, axborotning dastlabki konteksti va muqobil izohlar o'rganiladi. Shundan so'ng xulosa chiqarish, qo'shimcha ma'lumot izlash yoki vaqtincha hukmni to'xtatib turish mumkin. Yetarli asos bo'lmaganda qat'iy baho bermaslik ham intellektual mustaqillikning ifodasi sifatida qaraladi, chunki u shaxsning o'z bilimi chegaralarini anglashini bildiradi.

Nazariy muhokama asosida internet kontentini tanqidiy qabul qilish madaniyatining uch jihati ajratildi. Bilishga oid jihat da'volarni aniqlash, fakt va talqinni farqlash hamda dalillarni baholashni qamrab oladi. Refleksiv jihat shaxsning o'z moyilliklari, bilim chegaralari va dastlabki xulosalarini qayta ko'rib chiqishiga taalluqlidir. Mas'uliyatga oid jihat esa axborotni ulashish, manbani ko'rsatish, noaniqlikni ochiq ifodalash va xatoni tuzatishda namoyon bo'ladi. Ushbu jihatlar maqolaning nazariy tahlili asosida taklif etilgan bo'lib, ularning yoshlar faoliyatidagi ifodasini empirik tadqiqot orqali aniqlashtirish lozim.

XULOSA

Internet kontentini tanqidiy qabul qilish madaniyati yoshlarning intellektual mustaqilligini qo'llab-quvvatlovchi muhim shart sifatida namoyon bo'ladi. Uning mazmuni axborot manbasini aniqlash, da'vo va dalillarni baholash, fakti talqindan farqlash hamda muqobil izohlarni ko'rib chiqishda ochiladi. Intellektual mustaqillik esa shaxsning o'z pozitsiyasini asoslay olishi, bilimining chegaralarini anglashi va yangi dalillar asosida xulosasini qayta ko'rib chiqishga tayyorligi bilan belgilanadi. Nazariy muhokama asosida tanqidiy qabul qilish madaniyatining bilishga oid, refleksiv va mas'uliyatga oid jihatlari ajratildi. Ularning o'zaro bog'liqligi axborotni baholash bilan birga, shaxsning o'z fikrlashiga talabchan munosabatini va tarqatayotgan ma'lumoti uchun javobgarligini ham qamrab oladi. Shu nuqtayi nazardan, ommaboplikni ishonchlilikka, shaxsiy ishonchni dalillanganlikka tenglashtirmaslik muhimdir. Yoshlarning mazkur madaniyatini rivojlantirishda manbalarni qiyoslash, axborotning dastlabki kontekstini tekshirish, dalillarga asoslangan munozara yuritish va xatolarni ochiq tuzatishga yo'naltirilgan faoliyatga e'tibor qaratish lozim. Bunday amaliyot intellektual mustaqillikni ongli tanlov va ijtimoiy mas'uliyat bilan bog'lash imkonini beradi. Taklif etilgan xulosalar nazariy tahlilga asoslangan bo'lib, ularning yoshlar tajribasidagi namoyon bo'lishini empirik tadqiqotlar orqali aniqlashtirish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Siegel H. Educating Reason: Rationality, Critical Thinking, and Education. – New York: Routledge, 1988. – Elektron qayta nashr. – DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315001722>.
2. Buckingham D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. – Cambridge: Polity Press, 2003. – 232 p. – URL: https://www.wiley-vch.de/en?isbn=9780745628295&option=com_eshop&title=Media+Education&view=product.
3. Oreskes N. Why Trust Science? – Princeton: Princeton University Press, 2019. – DOI: <https://doi.org/10.1515/9780691189932>.
4. Tashmuxamedova D. G. Virtual tarmoqlar O'zbekiston yoshlarining ijtimoiy rolini shakllanish omili sifatida: sotsiologiya fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati. – Toshkent, 2024. – URL: <https://api.ziyounet.uz/uploads/books/10001253/fy4xWOjpVcSPiKa.pdf>.